



De Gezondheidsmonitor Zeeland is uitgevoerd door de GGD Zeeland in opdracht van alle Zeeuwse gemeenten bij zelfstandig wonende Zeeuwen van 19 jaar of ouder. Van de ruim 14.000 aangeschreven volwassenen van 19-64 jaar hebben er 4.218 meegedaan, een respons van 30%. Van de ruim 11.800 ouderen van 65 jaar of ouder hebben er 5.158 meegedaan, een respons van 44%.

*In deze samenvattende rapportage een korte opsomming van de resultaten. Een verdieping van de cijfers volgt later. Deze verdiepingen worden gepubliceerd via de website van de GGD Zeeland. Daar zijn ook de gemeentelijke tabellenboeken te vinden. Cijfers uit de Gezondheidsmonitor zijn ook te vinden op [www.zeelandscan.nl](http://www.zeelandscan.nl)*

**Groen:** cijfer 2016

**Blauw:** landelijke cijfer 2016

**Paars:** cijfer uit voorgaande monitors (2009/2010 of 2012)

## Lichamelijke gezondheid

### Aandoeningen

79% (80%) van de volwassenen en 62% (62%) van de ouderen ervaart de eigen gezondheid als goed. Dit is vergelijkbaar met het Nederlandse cijfer en met het cijfer uit 2012. Ruim een kwart van de volwassenen (27%) (29%) heeft één of meer langdurige ziekten of aandoeningen. Bij de ouderen is dit 45% (50%) en dit is lager dan het landelijk gemiddelde. Alleen de GGD regio's Hart voor Brabant en West-Brabant kennen een nog lager percentage.

### Valongevallen (ouderen)

Bij de ouderen heeft 6% een letsel opgelopen in de voorgaande drie maanden door een val. Bij de helft hiervan betreft het een val in of rondom het huis.

### Beperkingen vanwege de gezondheid

Bij de volwassenen is 29% (28%) beperkt vanwege de gezondheid, bij de ouderen 49% (50%). Bij beide leeftijdsgroepen is het vergelijkbaar met het Nederlandse cijfer. Dus hoewel ouderen in Zeeland minder langdurige aandoeningen hebben, is het aandeel ouderen dat beperkt is ongeveer even groot.

### Beperkingen in gehoor, zicht of mobiliteit

11% (11%) van de volwassenen en 27% (28%) van de ouderen is beperkt in gehoor, zicht of mobiliteit. Dit is vergelijkbaar met de landelijke percentages. Bij volwassenen is het percentage ten opzichte van 2012 niet veranderd. Bij ouderen is het gedaald van 30% naar 27% (landelijk van 30% naar 28%). Dit wordt vooral veroorzaakt doordat er minder ouderen zijn met mobiliteitsbeperkingen.



## Zelfredzaamheid

### Huishoudelijke activiteiten, gebruik openbaar vervoer en sociale contacten

Ruim een vijfde (21%) van de ouderen kan één of meer huishoudelijke activiteiten niet zelfstandig uitvoeren. Dit is gedaald ten opzichte van voorgaande jaren: in 2010 was dit nog 28% en in 2012 26%. Ook zijn er minder ouderen die niet geheel zelfstandig gebruik kunnen maken van eigen of openbaar vervoer: 14% in 2010, 13% in 2012 en 9% in 2016. 6% van de ouderen kan zich niet of met grote moeite verplaatsen buitenshuis en 4% kan niet zelfstandig sociale contacten leggen en onderhouden. Dit is weinig veranderd ten opzichte van 2012.

### Dingen doen die men wil doen

9% van de volwassenen geeft aan dat zij vanwege de gezondheid niet de dingen kan doen die men zou willen doen. Dit is een vergelijkbaar percentage met 2012 (8%). Bij de ouderen is dit 18% (in 2012 19%).

### Regie eigen leven

Door middel van een aantal stellingen is gemeten in hoeverre men regie over het eigen leven ervaart. 8% (9%) van de volwassenen ervaart weinig regie, bij de ouderen is dit 15% (15%). In 2012 is dit niet gevraagd bij de volwassenen, wel bij de ouderen: toen was dit 18%. Het aandeel ouderen dat weinig regie ervaart is dus gedaald.

### Kwetsbare ouderen (ouderen)

Het aandeel kwetsbare ouderen is gemeten door middel van de Tilburg Frailty Indicator. Dit is een meetinstrument dat vraagt naar lichamelijk, psychisch en sociaal functioneren. Een kwart (25%) van de ouderen is op basis hiervan kwetsbaar te noemen. Dit is iets minder dan in 2012 (27%, daling is niet significant).

## Welzijn

### Psychische gezondheid

82% van de volwassenen en 77% van de ouderen voelt zich (erg) gelukkig. Dit is niet veranderd vergeleken met 2012. 17% van de volwassenen voelt zich psychisch ongezond. Dit is vergelijkbaar met 2012, toen was het 18% maar hoger dan in 2009 (14%). Bij ouderen is het percentage 15% (in zowel 2010 als 2012 was dit 17%, de daling is echter niet significant).

### Angst en depressie

46% (45%) van de volwassenen heeft een matig tot hoog risico op een angststoornis of depressie. 6% (7%) heeft een hoog risico. Bij de ouderen is dit respectievelijk 40% (42%) en 4% (5%). De percentages zijn vergelijkbaar met de Nederlandse gemiddelden. Ten opzichte de voorgaande monitors is het percentage met een matig tot hoog risico flink gestegen vooral bij volwassenen. Van 31% in 2009 naar 34% in 2012 en 46% in 2016. Bij ouderen van 34% naar 39% en 40%. Ook landelijk is er een stijging te zien, al is de stijging bij de volwassenen niet zo groot als de Zeeuwse toename. Dat komt vooral omdat we in 2012 in Zeeland een stuk lager zaten dan landelijk en nu meer gelijk. (Landelijk steeg het bij volwassenen van 40% in 2012 naar 45% in 2016 en bij ouderen van 38% naar 42%).

### Zingeving

De mate waarin mensen zin kunnen geven aan hun leven is gemeten aan de hand van drie stellingen (Ik heb het gevoel dat ik een richting en een doel heb in mijn leven / Mijn dagelijkse activiteiten lijken mij vaak onbelangrijk / Ik geniet ervan om plannen te maken en uit te voeren). 8% van de volwassenen en 16% van de ouderen 'scoort' hier laag op.



## Stress

15% van de volwassenen heeft de voorgaande vier weken (heel) veel stress ervaren. Dit is een stijging ten opzichte van 2012, toen was dit 11%. De meeste stress ervaart men door werk (10%), gezondheid (5%) en financiën (5%).

## Suicidegedachten

7% van de volwassenen heeft in het afgelopen jaar er serieus aan gedacht om een eind te maken aan het leven (hieronder zijn mensen die er een enkele keer aan gedacht hebben en mensen die er heel vaak aan gedacht hebben). 1% heeft er vaak of heel vaak aan gedacht in het afgelopen jaar.

## Leefstijl

### Roken

22% (23%) van de volwassenen rookt en 10% (12%) van de ouderen. Vooral onder volwassenen is dit gedaald: van 26% in 2009 naar 25% in 2012 naar 22% in 2016. (Ook landelijk is het gedaald van 26% naar 23%).

### Alcoholgebruik

85% (83%) van de volwassenen drinkt alcohol. Dit is in de afgelopen jaren niet veranderd. Bij de ouderen drinkt 80% (79%), dit is vergelijkbaar met 2012 (79%) maar hoger dan in 2010 (77%). 8% (11%) van de volwassenen is een zware drinker (mannen drinken minstens 1 maal per week 6 of meer glazen en vrouwen 4 glazen). Dit is lager dan het Nederlandse cijfer. Vergeleken met 2012 is het weinig veranderd (9%), in 2009 was het nog 12%. Bij ouderen is het cijfer vergelijkbaar met landelijk (6% (6%)). Deze 6% is hoger dan in 2012 (4%) maar vergelijkbaar met 2010.

6% (7%) van de volwassenen is een overmatige drinker (mannen meer dan 21 glazen per week, vrouwen 14 glazen). Sinds 2009 is dit gedaald van 10% naar 8% (2012) naar 6% in 2016. Bij ouderen is 8% (8%) een overmatige drinker, hierin is weinig veranderd. Volgens de nieuwe norm alcoholgebruik zou een volwassenen maar maximaal 1 glas per dag mogen drinken. Hieraan voldoet 58% van de volwassenen en 48% van de ouderen niet.

### Bewegen

37% (40%) van de volwassenen en 23% (28%) van de ouderen voldoet niet aan de Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen. Landelijk liggen deze percentages hoger. Vooral de ouderen doen het goed: GGD regio Zeeland heeft samen met regio Friesland het grootste aandeel ouderen dat voldoende beweegt. Bij volwassenen fluctueert het percentage over de jaren: van 34% in 2009 naar 41% in 2012 en 37% in 2016 (landelijk bleef het ongeveer gelijk, 41% in 2012 en 40% in 2016)). Bij ouderen is een dalende trend zichtbaar: 37% in 2010, 29% in 2012 en 23% in 2016. Oftewel steeds meer ouderen zijn lichamelijk actief. (Ook landelijk daalde het percentage ouderen dat niet voldoende beweegt, maar minder sterk: van 32% naar 28%).

50% (56%) van de volwassenen sport minimaal 1 keer per week. Bij de ouderen is dit 30% (35%). Bij beide leeftijdsgroepen ligt dit cijfer lager dan landelijk. Ten opzichte van de vorige monitor in 2012 is het percentage niet veranderd.

### Zitten (volwassenen)

14% van de volwassenen zit 8 uur of meer per dag.



## Overgewicht

48% (46%) van de volwassenen en 59% (59%) van de ouderen heeft overgewicht. Ernstig overgewicht heeft 13% (13%) van de volwassenen en 16% (17%) van de ouderen. Ondergewicht heeft 2% (2%) van de volwassenen en 0,7% (1%) van de ouderen. De percentages wijken niet veel af van het landelijk gemiddelde. Vergeleken met vier jaar geleden zijn de percentages nagenoeg gelijk gebleven (ook landelijk is dit het geval).

## Vocht, ontbijt en warme maaltijd (ouderen)

40% van de ouderen drinkt niet genoeg (minder dan 1,5 liter per dag). 5% ontbijt minder dan 5 keer per week en 3% gebruikt minder dan vier keer per week een warme maaltijd.

## Leefomgeving (volwassenen)

### Geluids- en geurhinder

Bijna één op de vijf volwassenen (19%) wordt ernstig gehinderd door geluid. Dit is vooral hinder van brommers en scooters (9% (8%)), burens (6% (6%)) en verkeer op wegen waar je niet harder dan 50 km/uur mag (6% (6%)).

12% wordt ernstig gehinderd door geur. Vooral geurhinder van mest uitrijden (4%) en open haard of allesbrander (4%).

### Bezorgdheid over omgeving

17% is bezorgd over de invloed van de omgeving op de gezondheid, vooral de kerncentrale (10%). Daarnaast is men ook (maar veel minder) bezorgd over onder andere het wonen in een polder onder zee- of rivierniveau (3%) en zendmasten (TV/radio en telefoon) (3%).

Wat betreft veehouderijbedrijven is men het meest bezorgd over bedrijven met varkens (18%) en kippen (17%).

20% is bezorgd over infectieziekten die overdraagbaar zijn van dier op mens (bijvoorbeeld de Q-koorts), 24% over blootstelling aan resistente bacteriën (bijvoorbeeld de MRSA bacterie) en 22% is bezorgd over de blootstelling aan fijnstof.

## Leefbaarheid

### Woning en de buurt

67% van de ouderen heeft een koopwoning.

5% van de volwassenen en 2% van de ouderen geeft een onvoldoende voor de eigen woning. 9% van de volwassenen en 5% van de ouderen geeft een onvoldoende voor de eigen buurt. Bij volwassenen is dit vergelijkbaar met 2012 (8%), maar wel hoger dan in 2009 (5%). (Van ouderen zijn hier van voorgaande jaren geen gegevens verzameld).

### Tevredenheid buurt

De respondenten is een aantal stellingen voorgelegd over de buurt. 12% van de volwassenen en 5% van de ouderen vindt dat er niet genoeg groen in de buurt is. 7% van de volwassenen en 5% van de ouderen vindt de buurt niet aantrekkelijk om in te bewegen. 6% van de volwassenen en 4% van de ouderen vindt dat er niet genoeg rustige plekken in de buurt zijn. 10% van de volwassenen en 8% van de ouderen vindt dat er onvoldoende plekken voor verkoeling in de buurt zijn. En 9% (zowel volwassenen als ouderen) is van mening dat er onvoldoende ontmoetingsplekken in de buurt zijn.



## Sociale cohesie, betrokkenheid buurt en contacten

53% van de volwassenen en 59% van de ouderen ervaart voldoende sociale samenhang in de buurt (hoge sociale cohesie) (gemeten aan de hand van 5 stellingen). Bij volwassenen is dit ongeveer gelijk aan 2012 (54%) maar lager ten opzichte van 2009 (58%). (Van de ouderen geen gegevens beschikbaar over voorgaande jaren). 82% van de volwassenen en 86% van de ouderen heeft regelmatig (minstens 2x per maand) contact met de burens. 13% van de volwassenen en 11% van de ouderen is actief geweest om de buurt te verbeteren. 29% van zowel volwassenen als ouderen vindt dat de gemeente voldoende doet om bewoners bij veranderingen in de buurt te betrekken.

## Sociale veiligheid

6% van de volwassenen en 5% van de ouderen voelt zich overdag weleens onveilig. 19% van de volwassenen en 12% van de ouderen voelt zich 's avonds of 's nachts weleens onveilig. Onder ouderen zijn deze percentages gedaald, in 2012 voelde 17% zich 's avonds of 's nachts onveilig en 8% overdag.

## Huiselijk geweld en ouderenmishandeling

Eén op de tien (10%) volwassenen is ooit slachtoffer geweest van huiselijk geweld. 4% van de ouderen heeft in het afgelopen jaar te maken gehad met een vorm van ouderenmishandeling. Het ging daarbij vooral beledigen, treiteren en uitschelden (2%).

## Eenzaamheid

### Eenzaamheid: totaal

42% (42%) van de volwassenen is matig, ernstig of zeer ernstig eenzaam. 11% (10%) is (zeer) ernstig eenzaam. Dit is vergelijkbaar met het landelijke cijfer. Bij ouderen is 53% (48%) matig, ernstig of zeer ernstig eenzaam. Dit is hoger dan het landelijk gemiddelde (48%). Hiermee is Zeeland één van de regio's met het hoogste percentage eenzame ouderen. 11% (9%) van de ouderen is (zeer) ernstig eenzaam.

### Eenzaamheid: emotioneel en sociaal

Het aantal emotioneel eenzamen (zoals het missen van een intieme relatie of een intieme band met een partner of een vriend(in)) onder ouderen (34%) is vergelijkbaar met landelijk (32%). Maar vooral de sociale eenzaamheid (zoals het missen van betekenisvolle relaties met een bredere groep mensen om zich heen, zoals bijvoorbeeld collega's, burens en mensen met dezelfde interesses) is bij ouderen hoger in Zeeland vergeleken met Nederland (54% tov 48%). Bij volwassenen is dit verschil minder groot: 31% is emotioneel eenzaam (landelijk 30%) en 44% is sociaal eenzaam (landelijk 42%).

### Eenzaamheid: trend

Bij volwassenen is het totaal aantal eenzamen stabiel. In de vorige monitor was een stijging te zien van het aantal (zeer) ernstig eenzamen van 7% naar 10%, in 2016 is dit stabiel gebleven (11%). (Landelijk steeg het aantal eenzame volwassenen van 37% naar 42%).

Bij ouderen is een stijgende trend te zien, in 2010 was het aantal eenzamen 47%, in 2012 was dit enigszins gestegen naar 49% en in 2016 gestegen naar 53% (landelijk steeg het van 45% naar 48%). Ook het aantal (zeer) ernstig eenzamen is gestegen: van 8-9% in 2010-2012 naar 11% in 2016. De stijging betreft zowel emotionele als sociale eenzaamheid.



## Maatschappelijke participatie

### Gebruik internet (ouderen)

23% van de ouderen gebruikt geen internet, 28% af en toe en 48% vaak. Internet wordt vooral gebruikt voor het zoeken van informatie (66% van de gebruikers), contacten met familie of vrienden (55%) en voor financiële zaken (51%). Gevraagd naar belemmeringen om internet of meer internet te gebruiken zegt 21% dat hij/zij er onvoldoende van weet of het niet snapt en 12% is bezorgd over de privacy en veiligheid. 55% ervaart helemaal geen belemmeringen. 12% geeft aan behoefte te hebben aan hulp om internet of meer internet te gebruiken. 33% heeft al hulp.

### Vrijwilligerswerk

34% (29%) van de volwassenen en 31% (30%) van ouderen doet vrijwilligerswerk. Dit aandeel is zowel bij volwassenen als ouderen gestegen. Bij de volwassenen steeg dit van 29% in 2012 naar 34% in 2016 (in 2009 was het 30%). Onder ouderen is een stijging te zien van 25% in 2010 naar 27% in 2012 en 31% in 2016.

### Lid vereniging en bezoeken bijeenkomsten

48% van de volwassenen en 53% van de ouderen is lid van een vereniging of club. Dit aantal is redelijk stabiel over de jaren. 60% van de ouderen bezoekt weleens groepsbijeenkomsten (in 2010 was dit 57%). 38% gaat weleens naar kerkelijke bijeenkomsten. In 2010 was dit nog 43%. (in 2012 is dit niet gevraagd).

### Mantelzorg geven

21% (15%) van de volwassenen geeft mantelzorg, dit is een stuk hoger dan het landelijk gemiddelde van 15%. Zeeland is de GGD regio met het hoogste percentage mantelzorgers (19-64 jaar). Onder ouderen is dit 18% (16%). 6% van zowel volwassenen als ouderen geeft intensief mantelzorg, dat wil zeggen minstens 3 maanden en minstens 8 uur per week. Van de mantelzorgers van 19-64 jaar voelt 11% (15%) zich (tamelijk) zwaar belast, landelijk is dit 15%. Onder ouderen is dit 12% (14%).

Het aantal mantelzorgers is de afgelopen jaar flink gestegen. Bij volwassenen is het percentage sinds 2009 verdubbeld, toen was het 10%, in 2012 14%. (Ook landelijk steeg het iets maar veel minder van 13% naar 15%). Ook bij ouderen is het gestegen van 11% in 2010 naar 13% in 2012 en 18% in 2016 (landelijk steeg het van 14% in 2012 naar 16% in 2016). Volwassenen geven vooral mantelzorg aan ouders of schoonouders (12%), en ouderen vooral aan de partner (6%) en burens, vrienden of kennissen (5%).

## Woon-zorgsituatie

### Diensten in eigen woning (ouderen)

Van de ouderen kan 37% vanuit de woning gebruik maken van diensten bij een nabijgelegen dienstencentrum of verzorgings- of verpleegtehuis, zoals huishoudelijke hulp of maaltijdverzorging. In 2012 was dit nog 50%. 6% maakt hier ook daadwerkelijk gebruik van (was 12% in 2012) en 5% maakt hier nog geen gebruik van maar heeft hier wel behoefte aan (dit was 3% in 2012).

30% van de ouderen kan vanuit de woning gebruik maken van verpleging of verzorging op afroep vanuit een nabijgelegen dienstencentrum of verzorgings- of verpleegtehuis. Dit was in 2012 40%. 5% van de ouderen maakt hier weleens gebruik van (was 7% in 2012) en 7% heeft hier behoefte aan (maar maakt er nog geen gebruik van), (was in 2012 4%).



## Aanpassingen woning (ouderen)

35% van de ouderen kan zonder aanpassingen in de woning blijven wonen mocht men slecht ter been worden, 56% met aanpassingen en 9% zou moeten verhuizen.

## Hulpmiddelen (ouderen)

31% van de ouderen heeft één of meer hulpmiddelen in de woning. Daarbij gaat het vooral om extra handgrepen of beugels (24%). 16% geeft aan behoefte te hebben aan een hulpmiddel in de woning maar deze nog niet te hebben. Men heeft vooral behoefte aan sensoren die noodsituaties zoals een val of de aanwezigheid van gas, automatisch doorgeven aan een contactpersoon/centrale (16%), extra handgrepen of beugels (12%), alarmknop voor contact met een zorgcentrale (11%). Daarnaast wordt nog genoemd sleutelkluis of elektronisch slot waarmee zorgverleners de woning in kunnen komen (8%), beeldbellen met een mantelzorger of zorgverlener (7%) en traplift (7%).

## Zorg en hulp

### Hulp

6% van de volwassenen en 21% van de ouderen krijgt hulp vanwege de gezondheid. Bij de ouderen is dit percentage sinds 2012 gedaald van 27% naar 21%.

### Mantelzorg

2% van de volwassenen krijgt mantelzorg, onder ouderen is dit 10% (10%). Ouderen krijgen vooral mantelzorg van de kinderen (5%) of de partner (4%). Zij krijgen mantelzorg met name bij hulp in de huishouding (7%) en begeleiding en/of vervoer (6%). Het aantal mensen dat mantelzorg krijgt is ongeveer gelijk gebleven.

### Meer hulp nodig

2% van de volwassenen en 5% van de ouderen heeft behoefte aan meer hulp in verband met de gezondheid. Dit is ongeveer vergelijkbaar met 4 jaar geleden.

### Beschikbaarheid hulp omgeving

72% van de volwassenen en 56% van de ouderen heeft nu of in de toekomst hulp beschikbaar van een huisgenoot mocht men behoefte hebben aan hulp vanwege de gezondheid. 37% van de volwassenen en 33% van de ouderen heeft deze hulp beschikbaar van kinderen, andere familieleden of burens, vrienden of kennissen. 9% van de volwassenen en 21% van de ouderen geeft aan helemaal geen hulp beschikbaar te hebben in de omgeving. Dit percentage is vergelijkbaar met 4 jaar geleden.

### Vraagverlegenheid

21% van de volwassenen en 25% van de ouderen vindt het erg moeilijk om bij problemen met de gezondheid hulp te vragen aan andere mensen.

## Voorzieningen

### Wmo-voorzieningen: gebruik

3% van de volwassenen heeft het afgelopen jaar gebruik gemaakt van de Wmo-voorziening ondersteuning bij mantelzorg, 3% van ondersteuning bij vrijwilligerswerk en 6% van opvoedondersteuning. Dit is gestegen ten opzichte van 2012 (2%, 1%, 4%)



Bij de ouderen heeft 4% gebruik gemaakt van ondersteuning bij mantelzorg, 2% van ondersteuning bij vrijwilligerswerk en 1% van dagopvang/dagverzorging/dagbehandeling. Dit is niet veel veranderd ten opzichte van 2012, het gebruik van dagopvang e.d. is wel iets gedaald (van 2% naar 1%).

### Wmo-voorzieningen: behoefte

6% van de volwassenen en 4% van de ouderen heeft behoefte aan één van deze Wmo-voorzieningen maar maakt er nog geen gebruik van.

### Wmo-voorzieningen: bekendheid

9% van de volwassenen en 15% van de ouderen wil informatie over Wmo-voorzieningen, maar weet niet waar men hiervoor terecht kan. Van de ouderen weet 10% niet waar men terecht kan voor ondersteuning bij mantelzorg, en 10% weet dit niet voor ondersteuning of hulp ivm gezondheidsproblemen (zoals hulp in huis, woningaanpassing of vervoersvoorziening). Dit was in 2012 nog respectievelijk 7% en 8%.

### Welzijnsvoorzieningen: gebruik (ouderen)

Van de ouderen maakt 34% weleens gebruik van één of meer welzijnsvoorzieningen. Vooral hulp bij administratieve of financiële activiteiten (15%), algemene gezondheidscheck (12%) en recreatieve en culturele activiteiten (10%). Het gebruik is sinds 2010 redelijk stabiel. Wel is het gebruik van een gezondheidscheck relatief veel gestegen, van 7% in 2010, naar 12% in 2016.

### Welzijnsvoorzieningen: behoefte (ouderen)

27% heeft behoefte aan een welzijnsvoorziening maar maakt daar nog geen gebruik van. In 2012 was dit 22%. Men heeft vooral behoefte aan een algemene gezondheidscheck (15%). Dit is gestegen van 13% in 2012 naar 15% in 2016. Verder is ook de behoefte aan hulp van een vrijwilliger gestegen (van 5% naar 7%) en hulp bij het uitbreiden van sociale contacten (van 2% naar 4%).

## Financiële situatie

### Rondkomen

17% (20%) van de volwassenen en 10% (12%) van de ouderen heeft moeite met rondkomen. Dit is wat lager dan gemiddeld in Nederland. Bij de volwassenen is het percentage gedaald ten opzichte van 2012 (toen was dit 22%) (ook landelijk daalde dit van 25% naar 20%). 20% van de ouderen ontvangt alleen AOW.

### Afzien van artsbezoek

15% van de volwassenen en 7% van de ouderen heeft in het afgelopen jaar afgezien van een bezoek aan (huis)arts of tandarts omdat men opzag tegen de (mogelijke) kosten.

### Betalingsachterstanden

10% van de volwassenen en 4% van de ouderen heeft één of meer betalingsachterstanden. Het gaat daarbij vooral om rekeningen van de ziektekostenverzekering en terugbetalingen aan de Belastingdienst.

